

Y Comisiwn Ffiniau i Gymru
Adroddiad Blynyddol 2012/13

**Comisiwn Ffiniau
i Gymru**

**Boundary Commission
for Wales**

© Hawlfraint y Goron 2012

Gallwch aildefnyddio'r wybodaeth hon (ac eithrio logos) yn rhad ac am ddim ar unrhyw ffurf neu mewn unrhyw gyfrwng, o dan delerau Trwydded y Llywodraeth Agored. Er mwyn gweld y drwydded hon, ewch i <http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence> neu anfonwch neges e-bost at: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk

Lle rydym wedi rhestru unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw.

Dylid anfon unrhyw ymholiadau mewn perthynas â'r cyhoeddiad hwn atom ni yn bcomm.wales@wales.gsi.gov.uk

Mae'r ddogfen hon ar gael hefyd ar ein gwefan: www.bcomm-wales.gov.uk

Y COMISIWN FFINIAU I GYMRU

ADRODDIAD BLYNYDDOL 2011/12

MEHEFIN 2012

Y Comisiwn Ffiniau i Gymru
Tŷ Caradog
1-6 Plas Sant Andreas
Caerdydd
CF10 3BE
Ffôn: +44 (0)29 20395031
Rhif Ffacs: +44 (0)29 20395250
E-bost: bcomm.wales@wales.gsi.gov.uk

Cynnwys

Rhagair	1
Cyflwyniad	3
Amcanion	5
Arolwg o Etholaethau Seneddol 2013	6
Cyllideb a Gwariant	8
Rhaglen Gwaith 2012/13	9

Rhagair

Yn 2011, dechreuodd y Comisiwn Ffiniau i Gymru gynnal ei arolwg ffurfiol o ffiniau etholaethau seneddol ar gyfer 2013. Dilynodd yr arolwg hwn y rheolau a amlinellwyd yn Neddf Pleidleisio Seneddol ac Etholaethau 2011 a dyma'r arolwg mwyaf arwyddocaol ers creu'r Comisiwn ym 1944.

Yn unol â'r ddeddfwriaeth newydd, datblygodd y Comisiwn gynigion ar gyfer map etholaethau Seneddol diwygiedig o Gymru, gyda 30, yn hytrach na 40 o etholaethau roedd pob un ohonynt o fewn 5% o gwota etholiadol y Deyrnas Unedig. Cyhoeddwyd y cynigion cychwynnol hyn ar 11 Ionawr 2012. Roedd rhyddhau cynigion cychwynnol yn ddechrau proses ymgynghori cyhoeddus lle y caiff aelodau'r cyhoedd a phartïon eraill â diddordeb i roi sylwadau ar gynigion y Comisiwn. Mae trafodaethau bywiog a defnyddiol wedi dechrau ac yn ystod 2012/13, bydd y Comisiwn yn gwrandao ar sylwadau pobl ac ystyried lle y gallai newidiadau i'w gynigion cychwynnol fod yn briodol.

Mae cynnal arolwg sy'n cynrychioli lefel newid ddigynsail i'r etholaethau Seneddol yn her wirioneddol.

Yn ystod y cyfnod hwn, mae'r Comisiwn hefyd wedi gorfod rheoli newid i bersonél. Ym mis Gorffennaf 2011, ymddiswyddodd Mr Paul Wood a Mr John Bader o'r Comisiwn, oherwydd materion nad oedd yn gysylltiedig â gwaith y Comisiwn Ffiniau i Gymru. Ym mis Rhagfyr 2011, ymddiswyddodd Ysgrifennydd y Comisiwn, Mr Edward Lewis. Cafodd dau Gomisiynydd (Mr Paul Loveluck CBE a'r Athro Robert McNabb) eu recriwtio ym mis Hydref 2011 a phenodwyd Ysgrifennydd newydd (Mr Ben Whitestone) ym mis Tachwedd 2011. Rwy'n ddiolchgar iawn i bob un o'r Comisiynwyr ac i bob aelod o staff o Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn am eu cymorth, eu gwaith caled a'u hymroddiad drwy gydol y flwyddyn ddiwethaf.

Wrth i ni weithio tuag at gyflwyno argymhellion terfynol Arolwg 2013, ym mis Hydref 2013, byddwn yn parhau i weithio'n agos gyda'n rhanddeiliaid, yn ceisio rhoi'r gwerth gorau posibl am arian a chadw at werthoedd ein hannibyniaeth, ein hamhleidioldeb a'n proffesiynoldeb.

Yr Anrhydeddus Meistr Ustus Lloyd Jones
Dirprwy Gadeirydd

1. Cyflwyniad

Y Noddwr

1.1 Corff Cyhoeddus Anadrannol cynghorol a noddir ac a ariennir yn gyfan gwbl gan Swyddfa'r Cabinet yw'r Comisiwn Ffiniau i Gymru. Mae'r Comisiwn yn cyflwyno adroddiadau i'r Ysgrifennydd Gwladol a dyletswydd statudol yr Ysgrifennydd Gwladol yw eu cyflwyno gerbron y Senedd. Lle bo'r adroddiad yn argymhell bod angen gwneud addasiadau i ffiniau etholaethau Seneddol neu ffiniau rhanbarthau etholaethol y Cynulliad Cenedlaethol, mae'n rhaid i'r Ysgrifennydd Gwladol gyflwyno copi drafft o Orchymyn yn y Cyfrin Gyngor gerbron y Senedd, er mwyn dod ag argymhellion y Comisiwn i rym. Mae'r Arglwydd Ganghellor yn penodi'r Dirprwy Gadeirydd, mae'r Ysgrifennydd Gwladol yn penodi un o aelodau'r Comisiwn, y Comisiynwyr Cynorthwyol, a'r Ysgrifennydd i'r Comisiwn (gweler Aelodaeth isod).

Y Comisiwn

1.2 Mae'r Comisiwn wedi'i sefydlu o dan adran 2 ac atodlen 1 Deddf Etholaethau Seneddol 1986 (fel y'i diwygiwyd). Corff annibynnol, anwleidyddol a chwbl amhleidiol ydyw. Nid yw'r Comisiwn yn ystyried ffactorau gwleidyddol ac ni chaiff effeithiau argymhellion y Comisiwn ar batrymau pleidleisio yn y dyfodol eu hystyried.

1.3 O 1 Ionawr 2002, mae swyddogion Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol i Gymru, a leolir yng Nghaerdydd, wedi staffio Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn Ffiniau¹ hefyd. Er bod adeiladau a rhai adnoddau staff yn cael eu rhannu, mae Ysgrifenyddiaethau'r ddau Gomisiwn yn gweithredu'n annibynnol i'w gilydd.

Aelodaeth

1.4 Siaradwr Tŷ'r Cyffredin yw Cadeirydd yn rhinwedd ei swydd pob un o'r pedwar Comisiwn Ffiniau Seneddol yn y Deyrnas Unedig. Mae penodi'r Siaradwr yn pwysleisio annibyniaeth, amhleidioldeb a natur anwleidyddol y Comisiynau. Nid yw'r Siaradwr yn cyfrannu o gwbl at gynnal arolygon. Mae'r Dirprwy Gadeirydd,

¹ Ac eithrio'r Ysgrifenyddiaeth o fis Rhagfyr 2011 – gweler aelodaeth.

sy'n eistedd yn y cyfarfodd, yn Farnwr yn yr Uchel Lys: yr Anrhydeddus Meistr Ustus Lloyd Jones. Yr Aelodau yw Mr Paul Loveluck a'r Athro Robert McNabb.

- 1.5** Caiff y Comisiynwyr eu penodi'n rhan-amser a byddant yn cyfarfod pryd bynnag y bydd y rhaglen yn gofyn am hynny. Ers cymeradwyo Deddf y Comisiwn Ffiniau 1992, mae Aelodau'r Comisiwn (ac eithrio'r Dirprwy Gadeirydd) wedi cael ffi ddyddiol y cytunir arni gan yr Adran Nawdd gyda Thrysordy Ei Mawrhydi ar gyfer gwaith a wneir ar ran y Comisiwn a chyda'r Dirprwy Gadeirydd, ac mae ganddynt hawl i adennill unrhyw dreuliau (megis costau teithio a chynhaliaeth) yr eir iddynt yng ngwaith y Comisiwn.
- 1.6** Mae'r Comisiwn wedi sefydlu Cod Ymarfer a Chofrestr o Fuddiannau Aelodau, sy'n cael eu diweddarau bob blwyddyn. Mae copïau o'r dogfennau hyn ar gael ar gais.
- 1.7** Mae gan y Comisiwn ddau aseswr statudol. Un o'r rhain yw'r Bwrdd Ystadegau (a gynrychiolir gan yr Ystadegyn Cenedlaethol), a'r llall yw Cyfarwyddwr Cyffredinol yr Arolwg Ordnans. Mae dirprwyon yn cynrychioli'r ddau yng nghyfarfodydd y Comisiwn.
- 1.8** Mae'r Ysgrifennydd Gwladol hefyd yn penodi Ysgrifennydd i'r Comisiwn, Mr Ben Whitestone, sy'n bennaeth ar yr Ysgrifenyddiaeth ac sy'n Swyddog Cyfrifyddu. Caiff yr Ysgrifennydd ei gyflogi'n ffurfiol gan Swyddfa'r Cabinet. Tan fis Rhagfyr 2011, roedd Ysgrifennydd ar y Cyd â'r Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol i Gymru, câi'r swydd hon ei chyflawni gan Mr Edward Lewis.
- 1.9** Rôl yr Ysgrifenyddiaeth yw gwasanaethu a chynorthwyo'r Comisiynwyr o ran cynnal eu harolygon a gwneud eu penderfyniadau. Mae'r Ysgrifenyddiaeth wedi'i lleoli yn swyddfeydd Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol i Gymru ac yng Nghaerdydd a chaiff ymgysylltu mewn perthynas â staffio ac adeiladau ei gynnal gyda Llywodraeth Cymru.

Dyletswyddau Statudol

- 1.10** Prif swyddogaeth statudol y Comisiwn yw parhau i adolygu dosbarthiad seddau mewn etholiadau Seneddol, cynnal arolygon rheolaidd o ffiniau etholaethau Seneddol a llunio adroddiadau gydag argymhellion i'r Ysgrifennydd Gwladol yn unol â darpariaethau Deddf Etholaethau Seneddol 1986 (fel y'i diwygiwyd). Gall y Comisiwn gynnal arolygon disgresiynol neu interim yn un neu fwy o etholaethau lle bo'r Comisiynwyr yn tybio bod hyn yn briodol.
- 1.11** Gwnaeth Deddf System Pleidleisio Seneddol ac Etholaethau 2011 newidiadau sylweddol i'r ddeddfwriaeth sy'n llywodraethu seddau Seneddol. Ar 4 Mawrth 2011, cyhoeddodd y Comisiwn Ffiniau i Gymru ddechrau Arolwg 2013 o etholaethau Seneddol yng Nghymru a fyddai'n dod ar ôl y newidiadau i ddeddfwriaeth.

1.12 Dileodd y Ddeddf y cysylltiad rhwng yr etholaethau Seneddol ac etholaethau'r Cynulliad Cenedlaethol hefyd. Disgwylir i ddeddfwriaeth newydd roi dulliau ar waith er mwyn adolygu etholaethau'r Cynulliad Cenedlaethol yn rheolaidd.

2. Amcanion

Amcan Cyffredinol

- 2.1** Parhau i adolygu cynrychiolaeth Cymru yn Nhŷ'r Cyffredin a'r Cynulliad Cenedlaethol i Gymru² yn barhaus.

Amcanion Penodol ar gyfer 2011/12

- 2.2** Datblygu Arolwg o Etholaethau Seneddol 2013 yn unol â Deddf System Pleidleisio Seneddol ac Etholaethol 2011.

Cynllun yr Iaith Gymraeg

- 2.3** Mae'r Comisiwn yn gweithredu polisi cwbl ddwyieithog. Bydd pob darn o ddogfennaeth swyddogol a gyhoeddir gan y Comisiwn ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae'r Comisiwn yn croesawu gohebiaeth gan unigolion a chan sefydliadau yn Gymraeg ac yn Saesneg.

² Gweler paragraff 1.12

3. Arolwg o Etholaethau Seneddol 2013

Cynnydd o ran Arolwg 2013

- 3.1** Ar 4 Mawrth 2011, cyhoeddodd y Comisiwn Ffiniau i Gymru ddechrau arolwg o etholaethau Seneddol yng Nghymru ar gyfer 2013 drwy gyhoeddi newyddlen a grynodd y newidiadau i ddeddfwriaeth a'r effaith y byddai hyn yn ei chael ar etholaethau Seneddol yng Nghymru (h.y. lleihad o 40 i 30 o etholaethau a phob etholaeth i fod o fewn 5% o gwota'r DU).
- 3.2** Roedd data etholiadol 2011 ar gyfer pob awdurdod unedol ac is-adran etholiadol yng Nghymru ar gael ar yr un diwrnod.
- 3.3** Cynhaliwyd cyfarfod gyda phleidiau gwleidyddol cymwys yng Nghymru ar 20 Ebrill 2011 er mwyn eu briffio am y newidiadau i'r ddeddfwriaeth a gweithrediad ac amserlen arfaethedig yr arolwg. Cafodd y cyfarfod wybod bod y Comisiwn yn bwriadu cyhoeddi ei gynigion cychwynnol ar 6 Medi 2011.
- 3.4** Ar 3 Awst 2011, cyhoeddodd y Comisiwn newyddlen, yn esbonio, am resymau nad oeddent yn gysylltiedig â gwaith y Comisiwn, fod dau o'r Comisiynwyr, Mr Paul Wood a Mr John Bader, wedi mynegi eu bwriad i ymddiswyddo ac y câi camau eu cymryd er mwyn penodi Comisiynwyr newydd. O ganlyniad, cyhoeddwyd y câi'r broses o gyhoeddi cynigion cychwynnol ei gohirio tan fis Ionawr 2012.
- 3.5** Penodwyd dau Gomisiynydd newydd, Mr Paul Loveluck a'r Athro Robert McNabb, ar 4 Hydref 2011.
- 3.6** Ym mis Rhagfyr 2011, ymddiswyddodd Mr. Edward Lewis fel Ysgrifennydd y Comisiwn, am resymau nad oeddent yn gysylltiedig â gwaith y Comisiwn. Dechreuodd ei olynydd, Mr. Ben Whitestone, ar ei swydd ar 19 Rhagfyr 2011.

Cynigion Cychwynnol

- 3.7** Rhwng mis Hydref 2011 a mis Ionawr 2012, datblygodd y Comisiwn ei gynigion cychwynnol er mwyn bodloni gofynion Deddf 2011. Rhoddodd Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn gymorth i'r Comisiwn o ran y dasg hon drwy ddatblygu dewisiadau, drafftio'r adroddiad ar gynigion cychwynnol, paratoi'r

adroddiad i'w gyhoeddi a chyfathrebu â rhanddeiliaid allweddol, y cyfryngau a'r cyhoedd.

- 3.8** Ar 11 Ionawr 2012, cyhoeddodd y Comisiwn ei Gynigion Cychwynnol ar gyfer Arolwg 2013. Dechrau proses ymgynghori ddeuddeg wythnos oedd hon lle y gofynnodd y Comisiwn i bobl Cymru helpu i lunio'r etholaethau Seneddol diwygiedig drwy ymateb i gefnogi, neu wrthwynebu, cynigion y Comisiwn. Rhwng 11 Ionawr a 4 Ebrill 2012, derbyniodd y Comisiwn sylwadau ar ei gynigion cychwynnol, yn ysgrifenedig ac ar lafar mewn pum gwrandawriad cyhoeddus.
- 3.9** Penderfynodd y Comisiwn gynnal uchafswm nifer y gwrandawriadau cyhoeddus a ganiateir gan ddeddfwriaeth, felly cafodd pum gwrandawriad deuddydd eu cynnal mewn lleoliadau amrywiol ledled Cymru. Roedd dyddiadau a lleoliadau'r gwrandawriadau cyhoeddus fel a ganlyn:

15/16 Chwefror, Abertawe
22/23 Chwefror, Caerdydd
29 Chwefror/1 Mawrth, Wrecsam
7/8 Mawrth, Caernarfon
20/21 Mawrth, Llandrindod

- 3.10** Yn ystod y cyfnod ymgynghori cychwynnol, derbyniodd y Comisiwn ryw 500 o sylwadau ysgrifenedig, a adlewyrchodd sylwadau dros 4000 o unigolion a sefydliadau a chlywodd gan dros 100 o siaradwyr yn ei wrandawriadau cyhoeddus. Roedd ymateb y cyhoedd yn gadarnhaol i raddau helaeth ac, er bod rhannau o gynigion y Comisiwn yn arwain at wrthwynebiadau a gwrthgynigion, gwelwyd y cynigion cychwynnol yn gyffredinol fel sail gadarn i drafodaeth, o ystyried cyfyngiadau'r ddeddfwriaeth.

Y Camau Nesaf

- 3.11** Yn ystod 2012, caiff y sylwadau cychwynnol a thrawsgrifiadau'r gwrandawriadau cyhoeddus eu cyhoeddi yn Gymraeg ac yn Saesneg a bydd cyfnod o bedair wythnos yn dilyn lle gellir rhoi sylwadau ysgrifenedig ar y sylwadau cychwynnol.
- 3.12** Ar ôl cyhoeddi'r sylwadau, gallai fod yn briodol cyhoeddi diwygiadau diwygiedig. Bydd cyfnod ymgynghori pellach yn dilyn hyn.
- 3.13** Caiff argymhellion terfynol eu cyhoeddi cyn 1 Hydref 2013 neu ar ôl hynny.

4. Cyllideb a Gwariant

Gwariant o fis Ebrill 2011 hyd at fis Mawrth 2012

- 4.1 Mae Tabl 1 yn cymharu'r gwariant gwirioneddol â'r gyllideb, yn ystod y flwyddyn ariannol yr ymdrinnir â hi yn yr adroddiad hwn.

Tabl 1 – Cyllideb a Gwariant

Elfen Gyllideb	Cyllideb (£)	Gwirioneddol (£)
Cyflogau Staff	134,838	162,954
Ffioedd Comisiynwyr a Chomisiynwyr Cynorthwyol	33,643	47,101
Adeiladau Swyddfa	40,333	19,003
Teithio a Chynhaliaeth	16,500	5,383
Lletygarwch	2,000	61
Hyfforddiant	1,300	5,640
TG a Thelathrebu	20,000	6,956
Costau Adolygu Eraill*	212,793	172,492
Cyfanswm	461,407	419,591

*yn cynnwys costau gwrandawriadau cyhoeddus, postio, hysbysebu, argraffu, trawsysgrifio a chyfieithu.

- 4.2 Mae Tabl 1 yn dangos ar gyfer blwyddyn ariannol 2011/12 bod y Comisiwn Ffiniau wedi tanwario ar ei gyllideb o £41,816. Roedd y prif resymau dros y tanwario hwn fel a ganlyn:

- Arolwg 2013 oedd yr adolygiad mwyaf cynhwysfawr yn hanes y Comisiwn Ffiniau (fe'i sefydlwyd ym 1944) gan olygu ei bod yn anodd ar ddechrau'r broses i amcangyfrif y gyllideb y byddai ei hangen. Felly cafodd elfen o gynllun wrth gefn ei hymgorffori yn y gyllideb gyffredinol ond ni chafodd ei defnyddio i raddau helaeth.
- Roedd oedi a oedd yn para nifer o fisoedd i amserlen Arolwg 2013 oherwydd ffactorau nad oeddent yn gysylltiedig â gwaith y Comisiwn. Golygodd yr oedi hwn fod rhai tasgau allweddol a oedd wedi'u trefnu ar gyfer blwyddyn ariannol 2011/12 wedi'u symud i 2012/13.
- Ceisiodd y Comisiwn sicrhau'r gwerth am arian uchaf posibl yn ei holl waith.

5. Rhaglen Waith 2012/13

Amcan Cyffredinol

- 5.1** Parhau i adolygu cynrychioliaeth Cymru yn Nhŷ'r Cyffredin a Chynulliad Cenedlaethol Cymru.

Amcanion Penodol 2012/13

- 5.2** Amcanion lefel uchel allweddol y Comisiwn ar gyfer 2012/13 yw³:
- Datblygu Arolwg o Etholaethau Seneddol 2013 yn unol â Deddf System Pleidleisio Seneddol ac Etholaethau 2011.
 - Sicrhau bod holl waith y Comisiwn Ffiniau i Gymru'n cael ei wneud gyda'r bwriad o gynnig y gwerth gorau posibl am arian.
 - Sicrhau bod pob rhanddeiliad â diddordeb ynghlwm wrth y broses yn effeithiol fel eu bod yn llwyr ddeall arolygon o etholaethau Seneddol a'u bod yn gallu cyfrannu at y broses adolygu.

Cynllun yr Iaith Gymraeg

- 2.3** Mae'r Comisiwn yn gweithredu polisi cwbl ddwyieithog erbyn hyn. Bydd pob darn o ddogfennaeth swyddogol a gyhoeddir gan y Comisiwn ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae'r Comisiwn yn croesawu gohebiaeth gan unigolion a chan sefydliadau yn Gymraeg ac yn Saesneg.

³ Mae rhagor o fanylion yng Nghynllun Busnes y Comisiwn ar gyfer 2012/13 sydd ar gael yn www.bcomm-wales.gov.uk

